

ВИЈЕЋНИЦИ I И II ЗАСЈЕДАЊА АВНОЈ-а ИЗ ЦРНЕ ГОРЕ

Многи историчари народноослободилачког рата и револуције с правом сматрају да је 1942. година била преломна у рату и револуцији. Те године народноослободилачки покрет уопште остварио је значајне војне и политичке успјехе, како на унутрашњем тако и на међународном плану: Народноослободилачка војска нарасла је у снажну силу која је за себе везивала неколико стотина хиљада окупаторских војника и припадника разних војничких прупација које су сарађивале са окупатором, снагом партизанских јединица ослобођена је готово 1/5 цјелокупне територије Југославије и на њој је изграђена читава мрежа народноослободилачких одбора, у једном броју покрајина оснивају се главни народноослободилачки одбори као политичка и национална руководства народноослободилачког покрета, народноослободилачки одбори престају да буду привремени органи власти и прерастају у револуционарне органе власти, стварају се масовне и снажне друштвено-политичке општејугословенске организације као што су Антифашистички фронт жена, Уједињени савез антифашистичке омладине Југославије. И на плану односа и става народноослободилачког покрета према избјегличкој југословенској влади у Лондону и снагама које су се окупљале око ње у земљи остварен је значајан успјех. Наиме, Резолуцијом родољуба Црне Горе, Боке и Санџака, која је донесена на Тјентишту у јуну 1942. године, у којој је осуђена издаја Драже Михаиловића и снага које је он представљао, успјешно је почео напоран рад НОП на раскринкавању издајничке улоге избјегличке југословенске владе у Лондону. Снажна осуда оваквог рада избјегличке владе на многоробњим зборовима и конференцијама који су потом уследили — значила је негирање власти старог система чији је она била највиши израз.

Сви ови моменти наметали су потребу оснивања једног јединственог општејугословенског политичког органа који би заједно са Централним комитетом КПЈ и Врховним штабом НОВ и ПОЈ руководио народноослободилачким покретом. Тако је дошло до револуционарног и општејугословенског засједања у Бишаћу 26. XI 1942. године којом приликом је створено Антифашистичко вијеће народног ослобођења, Југославије — врховно политичко тијело НОП-а. То је био дијалектички законит и логичан императив револуције на одређеном ступњу њеног историјског развитка.

За наше разматрање интересантно је питање начина избора делегата за скупштину у Бихаћу са ширег подручја земље и посебно са подручја данашње територије СР Црне Горе.

Извјесна објашњења у овом смислу даје нам извјештај Верификационог одбора, који је усвојен на I засједању АВНОЈ-а. Стога ћемо карактеристичне моменте из тога извјештаја цитирати:

„1. Вуковни штаб НОВ и ПОЈ, правилно оцењујући потребу формирања једног политичког представничког тела народа Југославије, који воде херојску борбу против фашизма и његових домаћих слугу, а у циљу даљег успјешног вођења народноослободилачког рата, после консултовања разних политичких група и људи широм земље упутио је позиве за ову оснивачку скупштину АВНОЈ-а за 26. новембар у Бихаћу.

2. На основу ове одлуке Врховног штаба, Врховни командант народноослободилачке војске и партизанских одреда Југославије друг Тито, упутио је позиве познатим политичким људима и истакнутим борцима против фашизма, који су приступили народноослободилачкој борби. Од свих тих позива 71 је друговима уручен, али су од њих успели на ово заседање да стигну само 54, колико је и предало своја уверења. Овде нису рачунати позиви упућени у Словенију.

3. Пошто је размотрио упућене позиве и прегледао поднесена уверења, Верификациони одбор предлаже да оснивачка скупштина АВНОЈ-а оснажи и потврди уверења не само 54 присутна већника, већ и оних којима су позиви упућени, али који услед непријатељске офанзиве и удаљености нису могли доћи на Скупштину.

4. Верификациони одбор исто тако констатује да у списак већника нису унесени делегати Словеније, који нису стигли услед тешкоћа на путу. Предлажемо да се имена већника из Словеније накнадно унесу у списак већника АВНОЈ-а с тим да овластимо Извршни одбор да их верификује“.¹

Неки подаци о основном питању које је предмет овог разматрања садржани су у писму које је било упућено родољубима а важило је као позив за скупштину Првог засједања АВНОЈ-а у Бихаћу. Иако је, иако се то може закључити према Извјештају Верификационог одбора, био упућен велики број ових позива, колико је познато, сачувано их је само неколико. Пошто смо дамо да ово писмо садржи важне податке од интереса за наше разматрање, цитираћемо важније његове дијелове:

„Херојска борба народноослободилачке војске и партизанских одреда Југославије, њени успјеси, који су је учинили најмоћнијим војничким чиниоцем у Југославији и чиниоцем од међународног значаја, омогућени најширом и одушевљеном по-

¹ Према стенографским биљешкама са II засједања АВНОЈ-а које су редиговане и сређене у књизи *Прво и Друго засједање АВНОЈ-а*, Загреб 1963.

дршком народних маса у свим земљама Југославије, високи ступањ развјетка народноослободилачке борбе, многобројни и сложени задаци који се на том ступњу намећу народу и војсци у ослобођеним и неослобођеним дјеловима у Југославији, пространост ослобођене територије и широке перспективе за даље успехе неодложно намећу чвршћу и трајнију организацију народне власти, обухватније сједињавање напора свих народа Југославије за осигурање коначне борбе народног устанка.

Врховни штаб узео је зато на себе иницијативу да сазове скупштину истакнутих бораца и родољуба који су од почетка устанка несебично и пожртвовано учествовали у народноослободилачкој борби у циљу одржавања Вијећа народног ослобођења Југославије и Вијећа народних повјереника као највише народне власти у Југославији.

Стога, цијенећи твоју искрену приврженост и оданост народноослободилачкој борби, позивамо те да се примиш чланства у Вијећу народног ослобођења Југославије, те да као такав лично учествујеш на конституционом засједању Вијећа. Треба одмах да кренеш и дођеш у Босански Петровац, дјде ће ти се саопштити мјесто и вријеме засједања“.²

Ова два значајна документа пружају извјесне податке о начину избора вијећника I засједања АВНОЈ-а. Вијећнике је, дакле, одредио Врховни штаб НОВ и ПОЈ, након неопходних консултација разних политичких група и утицајних људи широм земље. Свакако је, у овом случају, и у овом смислу, био консултован и Централни комитет КПЈ. Другачији начин избора првих народних представника био је заиста тешко изводљив. Овдје се у првом реду мисли на пространо ослобођено подручје испресијецано окупираном територијом, што је имало за посљедицу отежане могућности комуницирања. С друге стране, потреба за оснивањем једног општејугословенског политичког тијела, какав је био АВНОЈ, није се могла више одлагати. Занимљиво је, међутим, да се у писму изабраним родољубима — будућим првим вијећницима АВНОЈ-а, које је потписао лично командант Врховног штаба НОВ и ПОЈ — Јосип Броз Тито, помињу два вијећа: Вијеће народног ослобођења Југославије и Вијеће народних повјереника.

На основу расположиве и доступне документације тешко је утврдити број родољуба којима је био упућен позив да присуствују оснивачкој скупштини Антифашистичког вијећа народног ослобођења Југославије. За наше разматрање то, можда, није толико битно. Много је важније установити број лица којима је овај позив уручен. А такав податак је садржан у већ цитираном дијелу извјештаја Верификационог одбора I засједања АВНОЈ-а. Чињеница је да је позив на сједницу, у виду циркуларног писма, био упућен родољубима 20. новембра 1942. год.,

² АИИТ IV 1а—14 (42) — Писмо Врховног штаба НОВ и ПОЈ Вуру Чагоровићу.

дакле, на само шест дана прије почетка засједања у Бихаћу.³ То је, вјероватно, био један од главних узрока што га је примило само 71 лице, односно да су се том позиву могла одазвати само 54 родољуба, колико их је присуствовало I засједању АВНОЈ-а.⁴

Један од најзначајнијих докумената I засједања АВНОЈ-а јесте проглас који је 27. новембра 1942. године упућен народима Југославије. На њему се налазе имена првих вијећника, којих је, међутим, више од броја вијећника који су присуствовали овом засједању.⁵

Према истом документу поједине покрајине биле су заступљене слиједећим бројем вијећника:

Босна и Херцеговина — 16, Црна Гора — 14, Хрватска — 15, Санџак — 6, Србија — 14 и Војводина 3.⁶

Вијећници I засједања АВНОЈ-а из Црне Горе и Боке били су: Иван Милутиновић, приватни чиновник из Подгорице, Булајић др Јован из Вилгуса, Бурић Видо сељак из Чева, Стојан Церовић, новинар из Никшића, Чагоровић Ђуро, земљорадник из Даниловграда, Комненић Петар, професор из Бањана, Крстајић Мирко, капетан у пензији из Жабљака, Лекић Марјан, учитељ из Андријевице, Љумовић Божо, приватни чиновник из Подгорице, Марковић Блажо, свештеник из Цетиња, Новаковић Срџан, капетан у пензији из Пипера, Павићевић Ђоко, капетан у пензији из Горњег Поља, Перовић Ристо, потпуковник из Бјелопавлића, Симоновић Јагош, протојереј из Колашина, и Вешовић Мирко, адвокат из Андријевице.⁷

Чланови АВНОЈ-а из Санџака били су: Перуничкић Миле, бивши народни посланик (члан Демократске странке) из Пљеваља, Добрашиновић Милоје, професор из Бијелог Поља, Караматијевић Јевстасије, прота из Нове Вароши, Мирковић Јосо, трговац из Пљеваља, Павловић Ристан, учитељ из Пљеваља, и Ивовић Душан, учитељ из Пљеваља.⁸

Ако бисмо се руководили територијалним принципом, произилази да је са данашње територије СР Црне Горе на I засједању АВНОЈ-а било укупно 19 вијећника. У Извршни одбор АВНОЈ-а изабрани су Миле Перуничкић и Иван Милутиновић.

Своје представнике имао је народ из девет срезова, и то: Никшић и Пљевља по 4 вијећника, Подгорица 3 вијећника, са по два вијећника заступљени су Цетиње, Даниловград и Андријевица, а са по једним Жабљак, Колашин и Бијело Поље. По-

³ Исто.

⁴ Прво и друго засједање АВНОЈ-а, страна 34.

⁵ Архив Војноисторијског института — Београд, (у даљем тексту: АВИИ) 3/189—190, — Према овом документу број потписаних вијећника износио је 68.

⁶ Исто. — Др Симо Милошевић је родом из Боке, председавао је Острошкој скупштини 1942. па ипак се налази у саставу делегације вијећника из Србије.

⁷ Исто, број 139—141.

⁸ Исто. — У овоме списку омашком је испуштено име Душана Ивовића.

социјалној структури распоред је био сљедећи: интелектуалаца је било 17, а само 2 земљорадника. Од интелектуалаца су најбројнији просвјетни радници — професори и учитељи. Ваља истаћи да су међу овим вијећницима АВНОЈ-а била 4 официра бивше југословенске војске и 2 свештеника. У погледу страначке припадности заступљене су биле КПЈ, Демократска странка, Земљорадничка странка итд. У сваком случају, основни критеријум за избор вијећника I засједања АВНОЈ-а било је родољубље и допринос борби против окупатора.

У вријеме одржавања II засједања АВНОЈ-а, 29. и 30. новембра 1943. године у Јајцу, општа политичка ситуација у земљи и иностранству значајно се измијенила. Црвена армија је биљежила велике и сталне успјехе на Источном фронту, као и савезничка армија на афричком континенту. Искрцавање савезника на Сицилији убрзало је пад Мусолинијеве владе, а одмах затим и капитулацију Италије. Укратко: стање на свим фронтовима II свјетског рата отварао је перспективу скоре побједе снага антихитлеровске коалиције. На југословенском ратишту забиљежени су такође значајни успјеси. Народноослободилачка војска Југославије израстала је, последице Црвене армије, у најјачу војну силу, антихитлеровске коалиције на европском континенту. Она је крајем новембра 1943. године имала 8 корпуса са 26 дивизија, 10 самосталних бригада, 108 НОП одреда и већи број мањих партизанских јединица.⁹ Ове снаге НОВ и ПОЈ везивале су за себе 12 комплетних њемачких дивизија, једну бригаду, шест пукова и девет самосталних батаљона, затим бројне италијанске, бугарске и мађарске окупационе снаге које су се налазиле на југословенском ратишту.¹⁰ Стога се питање НОП-а у међународним односима почело третирати са становишта његовог доприноса снагама антихитлеровске коалиције.

Овако бројне снаге НОВ и ПОЈ оствариле су значајне војне успјехе у пресудним биткама ослободилачког рата и створиле велику слободну територију, неупоредиво већу него у вријеме I засједања АВНОЈ-а. Квалитетно се измијенила и функција народноослободилачких одбора, као органа нове револуционарне власти.

Сви су ти моменти омогућили нови начин избора вијећника за II засједање АВНОЈ-а, који је био демократскији, у односу на начин избора за засједање у Бихаћу 1942. године.

Док се за вијећнике I засједања АВНОЈ-а може рећи да су бирани по истом принципу и критеријуму за цијелу земљу, односно да их је именовао Врховни штаб НОВ и ПОЈ на основу оцјене њиховог доприноса народноослободилачком покрету и јединствених критеријума које су вијећници морали да испуња-

⁹ *Ослободилачки рат народа Југославије 1941—1945*, I, Београд 1967, 633.

¹⁰ Душан Пленча, *Међународни односи Југославије у току другог свјетског рата*, Београд 1962, 190.

вају, у начину избора вијећника за II засједање АВНОЈ-а при-мјећује се извјесна шароликост у том погледу. То је, свакако, било условљено објективном ситуацијом, која није била истовјетна на свим подручјима ослобођене територије. Позитивна је новина, међутим, да је о избору вијећника одлучивано у свим покрајинама посебно.

Вијећници II засједања АВНОЈ-а углавном су изабрани на скупштинама земљаских вијећа народног ослобођења која су била конституисана у Хрватској, Словенији, Црној Гори и Босни и Херцеговини, управо овим редом. Међутим, и у овом случају, било је приличне неуједначености. Вијећници из Црне Горе и Босне и Херцеговине изабрани су непосредним гласањем делегата на оснивачким скупштинама земаљских вијећа, ових покрајина, док је предсједништво Земаљског антифашистичког вијећа народног ослобођења Хрватске, након своје оснивачке скупштине на Плитвичким језерима (13. и 14. јуна 1943. г.) одредило вијећнике за II засједање АВНОЈ-а; слично је поступио и Извршни одбор Освободилне фронте Словеније, који је такође одредио вијећнике II засједања АВНОЈ-а из Словеније.¹¹

У Санџаку, пак, вијећници за II засједање АВНОЈ-а изабрани су на оснивачкој скупштини Антифашистичког вијећа народног ослобођења Санџака у Пљевљима 20. новембра 1943. године.¹²

У подручјима гдје нијесу била конституисана земаљска вијећа, а то су Србија и Македонија, вијећнике за II засједање АВНОЈ-а именовано је Главни штаб НОВ и ПОЈ за односну територију; на исти начин изабрани су и вијећници из Војводине.¹³

На II засједању АВНОЈ-а сријећемо и замјенике вијећника. Они се помињу у писму које је средином септембра 1943. г. Ј. Б. Тито упутио Ивану Милутиновићу, сугеришући му да се из сваког среза у Црној Гори изабере по један вијећник и један замјеник вијећника за II засједање АВНОЈ-а. И питање избора замјеника вијећника није јединствено третирано и рјешавано на ширем подручју Југославије. Наиме, замјеници вијећника су бирани или одређени у Босни и Херцеговини, Црној Гори, Хрватској и Словенији, дакле у оним покрајинама, с изузетком Санџака, у којима су била изабрана земаљска вијећа, док се они не јављају у Македонији и Србији, као и у Војводини.¹⁵

Замјеници вијећника бирани су, у првом реду, са задатком да замјењују еветуално одсутног вијећника. Ратне прилике и други услови, њима диктирани, објашњавају потребу избора замјеника вијећника. Уосталом, тешкоће око обавјештења вијећ-

¹¹ Према наведеној књизи *Прво и Друго засједање АВНОЈ-а*, 277.

¹² Архив Историјског института — Титоград, VI 1—5 (43) — Проглас АВНОС-а од 20. XI 1943. године (у даљем тексту: АИИТ).

¹³ Према наведеној књизи *Прво и Друго засједање АВНОЈ-а*, стр. 277.

¹⁴ Архив радничког покрета Југославије — Београд бр. 18872/325-а (43) (у даљем тексту: АИРП).

¹⁵ Према књизи *Прво и Друго засједање АВНОЈ-а*, 278.

ника о одржавању I засједања АВНОЈ-а и њиховог доласка у Бихаћ биле су добро улпозорење и изазвале су бојазан да се сличне тешкоће не понове и приликом II засједања у Јајцу. У одређивању функције замјеника вијећника, међутим, треба поћи и од анализе докумената усвојених на II засједању АВНОЈ-а, Представници народа на II засједању АВНОЈ-а, били они вијећници или замјеници вијећника, третирани су једнако. Сви су имали функцију чланова АВНОЈ-а. Штавише, неки од замјеника вијећника бирани су на одговорне дужности у АВНОЈ-у. Тако, на примјер, Радоња Голубовић, замјеник вијећника за срез Беране, биран је у секретаријат Предсједништва II засједања АВНОЈ-а.¹⁶

На I засједању Земаљског антифашистичког вијећа народног ослобођења Црне Горе и Боке, у Колашину 15. и 16. новембра 1943. године, изабрано је 11 вијећника и 11 замјеника вијећника за II засједање АВНОЈ-а: Подгорица — вијећник Иван Милутиновић, чиновник, замјеник Иван Вујосевић, публициста; Даниловград — вијећник Јоксим Радовић, капетан у пензији, замјеник Јакша Брајовић, учитељ; Никшић — вијећник Марко Вујачић, сенатор, замјеник Гојко Гарчевић, адвокат; Шавник — вијећник Перо Крстајић, судија, замјеник Обрад Цицмил, професор; Колашин — вијећник Јагош Симоновић, свештеник, замјеник Милош Радовић, судски приправник; Беране — вијећник Панто Малишић, учитељ; замјеник Радоња Голубовић, адвокат; Андријевица — вијећник Саво Оровић, официр, замјеник Мирко Крдић, официр; Цетиње — вијећник Блажо Марковић, свештеник, замјеник Михаило Видковић, земљорадник; Бар — вијећник Светозар Вукмановић, правник, замјеник Петар Лековић, судија; Херцегнови — вијећник Михаило Грбић, чиновник, замјеник Мирко Малковић, официр, и Котор — вијећник др Бошко Бјеладиновић, лекар, замјеник Мато Петровић, радник.¹⁷

Сваки од вијећника и његовог замјеника представљао је по један од укупно 11 срезова у Црној Гори и Боки. Ово истичемо стога што се тако није поступило приликом избора вијећника АВНОЈ-а са подручја Санџака. Наиме, АВНОС, је бирао делегацију од 10 вијећника за II засједање АВНОЈ-а, који представљају народ Санџака у цјелини. Дакле, не делегате за сваки срез посебно, какав је случај био са Црном Гором и Боксом. Делегацију вијећника II засједања АВНОЈ-а из Санџака сачињавали су: Милоје Добрашчиновић, професор из Б. Поља, Велимир Јакић, шумарски инжењер из Пљеваља, Душан Ивовић, учитељ из Пљеваља, Мухамед Хадисмаиловић из Пљеваља, Јевстасије Караматијевић, прота из Нове Вароши, Никица Кнежевић из Бијелог Поља, Војо Лековић, радник из Нове Вароши, Јосо Мирковић, трговац из Пљеваља, Миле Перуниччић, бивши народни посланик из Пљеваља, и Сретен Вукосављевић.¹⁸

¹⁶ АВИИ, К—1977; ф—3, док. 10.

¹⁷ АИИТ, VI 2а—2 (43).

¹⁸ АИИТ, VII 2—9 (44); *Прво и Друго засједање АВНОЈ-а*, 272—274.

Ако бисмо се и овом приликом одлучили да изабране вијећнике вежемо по територијалном принципу за одређени срез, као што смо то учинили у случају вијећника I засједања АВНОЈ-а, онда би број вијећника и замјеника вијећника за II засједање АВНОЈ-а, изабран на скупштинама у Колашину и Пљевљима, а који представљају народ са територије Црне Горе, био 29, односно 22 са ондашњег подручја Црне Горе и Боке и 7 са подручја црногорског дијела Санџака.¹⁹

Ово, међутим, нијесу били и једини вијећници II засједања АВНОЈ-а из Црне Горе. Наиме, у документима II засједања АВНОЈ-а наилазимо на још 7 вијећника из Црне Горе. То су: Дагчевић Пеко, Ђилас Милован, Јовановић Арсо, Даниловић Станко, Миљанић др Нико, Попивоца Крсто и Зоговић Радован.²⁰ То значи да је укупан број народних представника у функцији вијећника II засједања АВНОЈ-а из Црне Горе био 36.

Како је дошло до овог и оваквог повећања броја вијећника II засједања АВНОЈ-а из Црне Горе — врло је интересно питање. И мишљења су различита. У цитираној књизи Прво и Друго засједање АВНОЈ-а, Сл. Нешовић каже да је ових 7 вијећника делегирао у АВНОЈ Извршни одбор ЗАВНО Црне Горе и Боке, непосредно уочи II засједања. Тако се број вијећника из Црне Горе повећао са 11 на 18.²¹ Познато је, међутим, да је Извршни одбор ЗАВНО Црне Горе и Боке у новембру 1943. године одржао двије сједнице, и то 17. и 24. новембра, обје у Колашину. На дневном реду ових сједница није се налазило питање избора нових вијећника за II засједање АВНОЈ-а.²² Поуздано се зна да Извршни одбор ЗАВНО Црне Горе и Боке, није писменим путем ни на неки други начин обавјештавао АВНОЈ о избору нових вијећника АВНОЈ-а из Црне Горе и Боке. Због свега изложеног, поставка Сл. Нешовића о начину избора нових вијећника АВНОЈ-а из Црне Горе и Боке не може се одржати.

¹⁹ Бијело Поље и Пљевља су били у саставу Санџака све док АВНОС, на свом засједању од 29. III 1945. године, није донијело одлуку да се ова два града прикључе Црној Гори; остали градови су ушли у састав Србије.

²⁰ *Прво и друго засједање АВНОЈ-а*, 272.

²¹ Исто, 278.

²² Зоран Лакић, *ЗАВНО Црне Горе и Боке* — Збирка докумената, Титоград 1963. г. стр. 102 — 103. На дневном реду прве сједнице Извршног одбора ЗАВНО Црне Горе и Боке биле су 4 тачке:

1. одређивање делегације за Скупштину АВНО Санџака,
2. штампање и публиковање скупштинског материјала,
3. пребацивање и расподјела додијелене хране за Црну Гору,
4. проналажење просторија за смјештај материјала, израда упутстава за рад НОО одбора.

Дневни ред друге сједнице ЈО ЗАВНО био је следећи:

1. извештај делегације са скупштине АВНО Санџака,
2. извештај о раду према одлукама прошле сједнице,
3. одређивање делегата за конференцију омладине, АФЖ и за помен погинулим у Санџаку 1. децембра,
4. заказивање конференције свештеника,
5. евентуалије.

Чињеница је, међутим, да се имена свих ових вијећника АВНОЈ-а из Црне Горе, на било који начин изабраних, налазе у документацији II засједања АВНОЈ-а, са исправним и важећим пуномоћјима. Стога се, овдје, и поставља питање начина њиховог избора.

У тражењу одговора на ово питање разговарао сам са неким од њих.²³ На основу њихових сјећања и консултовања са другим вијећницима II засједања АВНОЈ-а из Црне Горе, изгледа да им је одлуку о избору у АВНОЈ саопштио А. Ранковић, члан Централног комитета КПЈ и Врховног штаба НОВ и ПОЈ. Врло је вјероватно да је већа група вијећника II засједања АВНОЈ-а из Црне Горе, непосредно учи засједања у Јајцу, била упозната о овој одлуци руководства НОП-а да се повећава број вијећника из Црне Горе са 11 на 18. Ту одлуку је њима саопштио Иван Милутиновић.²⁴

На сличан начин су, непосредно учи II засједања АВНОЈ-а, одређивани нови вијећници и из других покрајина.

Све ово упућује на закључак да је, врло вјероватно, Врховни штаб НОВ и ПОЈ, односно Централног комитета КПЈ, одредио извјестан број истакнутих политичких радника и војних руководилаца за вијећнике II засједања АВНОЈ-а, као што је то урадио приликом избора свих вијећника за I засједање АВНОЈ-а.

У конкретном случају то значи да су на овај начин из Црне Горе одређени ових 7 вијећника II засједања АВНОЈ-а.

Вијећници АВНОЈ-а и њихови замјеници нијесу били истовремено и вијећници ЗАВНО Црне Горе и Боке. То право они су стекли тек на III засједању ЗАВНО Црне Горе и Боке у јулу 1944. године, када је донесена одлука „да сви вијећници АВНОЈ-а из Црне Горе и Боке буду истовремено вијећници ЗАВНО Црне Горе и Боке.“²⁵

На II засједању АВНОЈ-а били су народни представници 13 срезова Црне Горе. Највише их је било из Пљеваља — 5, затим из Цетиња — 4, Подгорице, Колашина, Андријевице, Никшића и Шавника — по 3. Осталих шест срезова, а то су Даниловград, Беране, Бар, Х. Нови, Котор и Бијело Поље, имали су по два представника.

Зоран Лакић

²³ Имао сам прилику да 1. новембра 1968. године разговарам о овом питању појединачно са Пеком Дапчевићем и Радованом Зоговићем у Београду, а 15. новембра са Крстом Попиводом у Колашину.

²⁴ Према сјећању Пера Крстајића, вијећника II засједања АВНОЈ-а за срез Шавник, са којим сам разговарао у Колашину 15. XI 1968. године.

²⁵ АИИТ VII 2—72 (44), — Истом одлуком кооптирано је 16 нових вијећника ЗАВНО Црне Горе и Боке, међу којима се налазио и Пеко Дапчевић, иако је као вијећник АВНОЈ-а то право већ био стекао.